

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2403

av Johan Hedin m.fl. (C)

Närodlad rättspolitik

Sammanfattning

Den enskilda individen är rättsväsendets viktigaste del. Det är utgångspunkten för en närodlad rättspolitik där fokus på den enskilda, såväl brottsoffer som gärningsman, företag som förening, står i centrum. För att tilliten till rättsväsendet ska vara stort bör varje människa känna till vem den lokala polisen är och ha förtroende för denna. Vardagsbrott som drabbar många, till exempel stölder eller kortbedrägerier måste tas på stort allvar och brottsoffer ska ha större rätt till samhällets stöd. Den närodlade rättspolitikerna ger det lokala brottsförebyggande arbetet en mer framträdande roll. På så sätt kan vi minska brottsligheten.

De flesta brott begås lokalt och löses bäst lokalt. Därför bör polisen och det övriga rättsväsendet vara lokalt rotat. Människor ska känna att dörren till rättsväsendet är öppen och att de blir sedda av de som jobbar där. Civilsamhället har en viktig roll att spela i brottsbekämpningen och därför vill vi underlätta för mer samarbete mellan till exempel föreningar, skola, polis och myndigheter med fokus på brottsförebyggande och brottsutredande arbete.

Politiken ska alltid ha barnets bästa i tanke i alla beslut som tas. Detta gäller också rättspolitikerna. Av den anledningen bör brott mot barn tas på särskilt stort allvar och därför vill vi införa ett nytt barnmisshandelsbrott och ett nytt barnfridskränkingsbrott.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge människor bättre tillgång till och därigenom möjlighet att känna större förtroende för de rättsvårdande myndigheterna genom att se över möjligheterna för polisen att ge brottsoffer mer information om hanteringen av anmälda brott, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka människors förtroende för rättsväsendet genom att arbeta för att bredda rekryteringen av nämndemän och sträva efter att dessa ska sökas även utanför de politiska partierna, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den lokala polisen ska vara känd för dem som bor i området genom att polisen arbetar långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utifrån det som behövs lokalt och genom att områdespolisernas arbetssituation ska stimulera till ett långsiktigt åtagande, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge alla bättre tillgång till domstolsväsendet genom att utreda inrättandet av en e-domstol för enklare civilrättsliga tvister som en del av det allmänna domstolsväsendet, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge större möjlighet att vittna från annan ort och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tryggheten för brottsoffer genom att ge dem större möjlighet att byta målsägandebiträde och se över om kraven som ställs för att få ett målsägandebiträde bör sänkas, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa samtyckeslagstiftning och ett oakttsamhetsrekvisit för sexualbrott och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt barnmisshandelsbrott som inkluderar såväl fysisk som psykisk misshandel bör införas i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt barnfridskränkingsbrott med högre straffskala än för annat fridskränkingsbrott bör införas i brottsbalken och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att driva preventionsarbetet mot sexualbrott framåt inom EU, på riks- och landstingsnivå

samt kommunal nivå och att lägga särskilt fokus på att skydda våra barn, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn och unga som utsatts för sexualbrott ska få hjälp och adekvat vård i ett tidigare skede efter brottet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att brottsoffer som tilldömts skadestånd för brott som begåtts mot dem, och där gärningsmannen har dömts till fängelse, inte själva ska behöva kräva skadeståndet från gärningsmannen utan att staten tar det ansvaret och sedan kräver in skadeståndet från den dömda gärningsmannen, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att människor ska känna sig trygga i sitt närområde genom ett tydligare fokus på brottsförebyggande arbete och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att vardagsbrotten ska tas på större allvar genom att vi ser över straffrabatten och undersöker möjligheten att införa en ny brottsrubricering som tar sikte på systematiska stölder, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ökande antalet bedrägerier och id-kapningar bör stoppas genom en utredning av hur vi med ett bibehållet högt integritetsskydd och utan att påverka handeln negativt kan skapa ett system för identitetskontroll som är både praktiskt och säkert, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda enskilda och företag från grov organiserad brottslighet genom att underlätta för dem som utreder grova brott att i högre grad utbyta information med varandra, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över förutsättningarna att ge kommuner bättre stöd för att arbeta mot grov organiserad brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över målvaktsproblematiken inom den ekonomiska brottsligheten och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka polisens samverkan med andra myndigheter när det gäller miljöbrott och se över möjligheten att inrätta ett register för företagsbot och tillkännager detta för regeringen.

Information från Polisen

Det är viktigt att människor har förtroende för Polisen och de rättsvårdande myndigheterna. Det händer ofta att brottsoffer får höra att polis och åklagare avstår från att utreda brott. Då detta sker för att brottet inte påverkar straffet för den misstänkte eller då det gäller brott där samhällsintresset av att bestraffa brottet är ovanligt lågt frigörs utredningsresurser som kan användas till annat. Det är i sin ordning. Men för att inte förtroendet för rättsväsendet ska minska är det väldigt viktigt att de inblandade i processen får veta varför, om det visar sig att deras fall inte utreds eller om det läggs ner och att Polisen i större utsträckning informerar de drabbade.

Nämndemannasystemet

För människors förtroende för domstolarna är det viktigt att vi ser över nämndemannasystemet. Nämndemännen har en viktig roll i rättsprocessen, men allt färre medborgare är medlemmar i ett politiskt parti och urvalsgruppen blir stadigt smalare. En färsk studie visar också att nämndemännens politiska bakgrund riskerar att påverka målets utgång. Vi vill därför i ett första steg bredda rekryteringen och sträva efter att nämndemän ska sökas även utanför de politiska partierna.

Lokal polis

Det är viktigt för människors känsla av trygghet att polisen känns närvarande i alla delar av landet. Efter Polisens stora omorganisation har beslut tagits om att man ska arbeta med områdespoliser och kommunpolis vilka kommer att vara starkt lokalt knutna. Det är bra. Folk ska veta vem "deras" polis är, vilka poliser som arbetar i det område där man bor. Med kontinuitet och erfarna poliser som stannar länge på samma tjänst är det lättare att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utifrån det som behövs lokalt. Genom att skapa en arbetssituation genom olika utvecklingsmöjligheter, möjligheter till att styra över sin egen tillvaro eller liknande kan poliser känna sig mer benägna att ta på sig ett långsiktigt åtagande. Polisen måste visa ett större intresse även för brott som de anser vara mindre allvarliga. I synnerhet i områden dit det tar lång tid för polisen att komma finns en fara att invånarna känner sig förbisedda. För brottsoffret är brottet alltid allvarligt och att bli sedd och hörd av polisen när man blivit utsatt för ett brott är mycket viktigt för medborgarnas förtroende för rättsväsendet. Det är också viktigt att civilsamhället och

enskilda medborgare engageras i kontakten med polisen, till exempel genom gransamverkan mot brott.

En lättillgänglig e-domstol

Varje människa ska ha tillgång till rättssystemet. Det är viktigt att ens ekonomi eller var i landet man bor inte har betydelse. För att alla ska ha tillgång till domstolsväsendet vill vi undersöka om det är möjligt att, som en del av det allmänna domstolsväsendet, inrätta en e-domstol för enklare civilrättsliga tvister. Digital kommunikation med utbildade domare skulle ge människor över hela landet en möjlighet att på ett enkelt sätt driva mål till en låg kostnad och med korta väntetider. Det kan till exempel röra sig om äktenskapsskillnad, fall där parterna är överens om de faktiska omständigheterna eller målet kan avgöras på handlingarna. Valet av e-domstol eller traditionell domstol måste ligga hos den enskilde.

Vittna från annan ort (+förbud mot hotfull klädsel)

Många människor känner stor rädsla för att delta i en rättsprocess. Om människor inte vågar vittna eller anmäla brott innebär detta en risk för hela rättssamhället. Enligt en specialstudie som Brå har gjort ökade antalet anmälningar om övergrepp i rättssak med 70 procent mellan 1999 och 2006. 2009 började brottstypen redovisas som en egen post i kriminalstatistiken och sedan dess har anmälningarna ökat ytterligare till närmare 5 000–6 000 per år. Det är viktigt att hjälpa de som känner oro så att de kan känna sig trygga i att delta i utredningen. Bland annat genom att göra det möjligt att i högre grad vittna från annan ort via videolänk.

Byte av målsägandebiträde

En av huvudfrågorna när det gäller rättssäkerheten för brottsoffer är att lyfta situationen för sexualbrottsutsatta. Offer för sexualbrott vittnar om att rättsprocessen kan vara väldigt svår. Att ha ett målsägandebiträde man litar på är därför viktigt. Tryggheten för brottsoffer bör öka genom att ge större möjlighet att byta målsägandebiträde, precis som man kan byta försvarare och genom att se över om kraven som ställs för att få ett målsägandebiträde bör sänkas.

Samtyckeslagstiftning

Det borde vara självklart att alla sexuella handlingar ska ske med samtycke. De som inte gör det ska vara straffbara. En samtyckesbaserad sexualbrottslagstiftning visar tydligt att ansvaret läggs på gärningsmannen och inte på offret. För att ytterligare tydliggöra detta bör även ett oaktamhetsbrott avseende våldtäkt införas.

Barnmisshandelsbrott

Barn är en grupp som behöver extra skydd och politiken bör alltid sätta barnen främst. Polisen får in allt fler anmälningar om barnmisshandel – de senaste 30 åren har antalet tredubblats. De flesta anmälningarna gäller barn mellan 7 och 14 år. 2013 anmäldes sammantaget 17 500 misshandelsbrott mot barn i åldern 0–17 år. Det motsvarar var femte av alla anmälda misshandelsbrott. Av dessa riktades 60 procent mot pojkar och 40 procent mot flickor. För att motverka denna utveckling och för att visa hur allvarligt samhället ser på brott mot en av våra mest utsatta grupper bör ett nytt barnmisshandelsbrott, som inkluderar såväl fysisk som psykisk misshandel, införas i brottsbalken

Barnfridskränkingsbrott

Barn är en särskilt utsatt grupp som i vissa situationer utsätts för upprepade brott i form av misshandel, olaga förföljelse, olaga hot etc, inte sällan från en vårdnadshavare. Barn behöver lugn och stabilitet under uppväxten och ska kunna leva fritt från hot och övergrepp. Ett nytt barnfridskränkingsbrott, med högre straffskala än för annat fridskränkingsbrott, bör införas i brottsbalken. Detta skulle visa på hur viktigt samhället ser på brott mot barn.

Preventionsarbete mot sexualbrott

När det gäller djupt integritetskränkande brottstyper som sexualbrott är barn och ungdomar en väldigt sårbar grupp. Konsekvenserna av sexualbrott för ett barn kan vara ännu mer långtgående och allvarliga än de är för vuxna personer.

Det finns ett stort behov av nya kunskaper om sexualbrott mot barn. Enligt BRÅ:s rapport 2011:6 (Polisanmälda våldtäkter mot barn) säger preventionsforskare att det viktigt att samhället har förebyggande strategier mot sexuella övergrepp. Det saknas enligt rapporten en övergripande sammanställning av hur situationen ser ut på det förebyggande området i Sverige och som beskriver vad som i dag görs på de olika preventionsnivåerna, vem som har ansvar för att se till att det görs, samt vilka aktörer som gör det.

Unga utsatta för sexualbrott

I statistiken över anmälda sexualbrott mot barn har flera kategorier ökat sedan mitten av 1990-talet. Särskilt stor är ökningen av de anmälda våldtäktsbrotten där siffran har gått

upp från 2 416 till 2 994 mellan år 2008 och 2011. Detta är oroande och regeringen bör agera för att se till att barn får vård i ett tidigare skede efter brottet.

Skadestånd

Många brottsoffer vittnar om att svårigheten att få ut ett tilldömt skadestånd gör att kränkningen efter brottet blir än större. Det måste bli lättare för brottsoffer att få ut tilldömt skadestånd, då detta idag ofta upplevs som en orimligt krånglig process.

Brottsoffers rättigheter bör tillvaratas bättre när det gäller bedömning av skadestånds och ersättnings storlek, sättet för utbetalning och hanteringstider, samt det sammantagna skyddet för brottsoffer. När det gäller brottsoffer som tilldömts skadestånd för brott som begåtts mot dem och där gärningsmannen har dömts till fängelse bör brottsoffret självt inte behöva kräva skadeståndet från gärningsmannen. Istället bör detta vara ett statligt ansvar. Staten skulle sedan, med hänsyn till eventuella försäkringar, ha att kräva in skadeståndet från den dömda gärningsmannen.

Brottsförebyggande arbete

Det brottsförebyggande arbetet är en del av en närodlat rättspolitik som ska skydda människor från att bli offer för brott. Det skyddar också människor från att begå brott och råka in på en brottslig bana som kan vara svår att ta sig ifrån. Det brottsförebyggande arbetet måste prioriteras. Dels brottsprevention med fokus på att få individer att inte begå brott, dels brottsprevention som har med samhällets utformning att göra, till exempel hur vi bygger bostadsområden som inte inbjuder till garagestöld eller hur vi använder parkbelysning för att undvika att människor blir rånade eller våldtagna.

Straffrabatt och systematiska stölder

Systematiska stölder bland annat från företagare och boende på landsbygden skapar oro och frustration fast stölderna var för sig inte rörer stort intresse från de rättsvårdande myndigheterna. De systematiska stölderna är exempel på brott som ofta inte ger någon påföljd alls för den som samtidigt begår andra liknande brott. Detta sänder fel signal. Vi vill stoppa systematiska stölder genom att se över straffrabatten och utreda en ny brottsrubricering som tar sikte på dessa stölder. Polis måste i högre grad ta dessa vardagsbrott på större allvar. Vart för sig kan det verka litet, men ur ett personligt och ett samhälleligt perspektiv blir verkan av brotten stor.

It-brott

Att bli utsatt för ett bedrägeri eller bli bestulen på sin identitet innebär en kränkning av integriteten och offret känner sig lätt väldigt utsatt. Att få ordning på livet efter att man fått identiteten stulen blir lätt ett långvarigt ovälkommet deltidsarbete. Med internets intåg har bedrägerierna ökat markant. Mellan 2005 och 2014 nästan tredubblades antalet anmälda bedrägerier. Ett av de stora bekymren som kopplas till bedrägeribrotten är id-kapningar. Falska id-kort, som är nära nog omöjliga att skilja från riktiga id-kort är både lätta och billiga att köpa. Handlarna förlorar stora belopp på bedrägerier, men har idag svårt att göra snabba och korrekta identitetskontroller för att säkerställa köparnas identitet, inte minst eftersom många köp sker via internet. Regeringen bör utreda hur man med ett bibehållet högt integritetsskydd och utan att påverka handeln negativt kan skapa ett system som är både praktiskt och säkert, till exempel genom att använda biometri, såsom i våra pass, en chip-och-pin-lösning eller en ökad identitetskontroll vid köp eller lån över vissa belopp eller enligt andra parametrar.

Informationsutbyte

Drog- och människohandel utgör stora delar av den grova organiserade brottsligheten och går ofta ut över samhällets mest utsatta personer. Kampen mot denna typ av brottslighet måste börja lokalt då lokala myndigheter, polis och kommun tillsammans med företagare och branschorganisationer tidigt kan upptäcka och försvåra organiserad brottslighet och stödja brottsutsatta. Ett tätt samarbete behövs också mellan bland annat Säkerhetspolisen, Skatteverket och Försäkringskassan. Myndigheternas oförmåga att kunna dela information emellan sig är ett stort hinder för Polisens och Säpos utredningar. Regeringen bör se över de sekretessspärrar som finns för att ta bort spärrar som kan underlätta utredningar av grov organiserad brottslighet och terroristbrott och samtidigt värna den integritetskultur vi har i Sverige.

Grov organiserad brottslighet

Arbetet mot de kriminella gängen måste föras såväl genom förebyggande verksamhet som genom att se till att det finns avhopparverksamheter för dem som vill lämna ett kriminellt liv. Vi vill försvåra etableringen för kriminella gäng genom att hindra dem från att operera ostört. Det är viktigt att hjälpa de kommuner som drabbas genom att se över möjligheten att ge ett aktivt stöd från rättsväsendet och det övriga samhället, till exempel kunskapsstöd från de rättsvårdande myndigheterna.

Målvaktsproblematiken

Den grova organiserade brottsligheten ägnar sig också åt ekonomisk brottslighet vilken drabbar såväl enskilda personer som företag och staten. Pengarna kan till exempel komma från fakturabedrägerier eller ROT- och RUT-bedrägerier. De som hämtar hem vinsten från brottsligheten är inte sällan grovt kriminella, men att bevisa deras koppling till bolagen och få dem dömda är svårt. Ofta gömmer de sig bakom så kallade målvakter som mot ersättning skriver på diverse bolagshandlingar och agerar som en front som företrädare för olika bolag, utan att ha någon insyn i dem eller kontroll över dem. Regeringen bör initiera ett helhetsgrepp för att komma tillrätta med målvaktsproblematiken, bland annat genom att se över hur ett snabbare näringsförbud för målvakter skulle kunna skapas och utreda möjligheten att kriminalisera ett användande av företagsmålvakter.

Miljöbrott

Den organiserade brottsligheten kontrollerar också den olagliga handeln med sopor, farligt avfall och vilda djur. Risken för upptäckt är förhållandevis liten, straffen är relativt låga och vinsterna kan bli enorma, liksom följderna för miljön. Miljöbrott berör ofta flera länder och en rad olika myndigheter både inom och utanför Sverige. Polisens skyldighet att samverka med andra myndigheter såväl inom som utom Sveriges gränser måste förtydligas när det gäller miljöbrott. Det behövs ett register för företagsbot för att förhindra företag från att begå upprepade miljöbrott utan att myndigheterna nödvändigtvis uppmärksammar detta. Vi vill se över möjligheten att skapa ett register som skulle göra det möjligt att utdöma en väsentligt högre bot vid upprepade brott.

Johan Hedin (C)

Per-Ingvar Johnsson (C)

Kerstin Lundgren (C)